

УДК 94(477)

Мельничук О.А. Соціальне страхування в Автономній Молдавській соціалістичній республіці у 1925-1926 рр. // Приднестровское наследие. Вып.2. – Тирасполь, 2009. – С. 23-25.

О.А. Мельничук

СОЦІАЛЬНЕ СТРАХУВАННЯ В АВТОНОМНІЙ МОЛДАВСЬКІЙ СОЦІАЛІСТИЧНІЙ РЕСПУБЛІЦІ У 1925/26 Р.

Перехід більшовиків до НЕПу навесні 1921 р. викликав зміни у соціальній політиці. Обмежені фінансові ресурси держави не давали змоги забезпечувати потерпілих від соціальних ризиків через надання адресних соціальних допомог із державного бюджету. Зважаючи на це, декретом РНК УСРР від 10 грудня 1921 р. на території України запроваджувалося соціальне страхування як нова організаційно-правова форма соціального захисту населення [1, Ст. 59].

Широкомасштабне запровадження соціального страхування в Україні вимагало, насамперед, визначення єдиної організаційної структури та правового статусу центральних та місцевих органів. Тому, вже постановою РНК УСРР від 26 грудня 1921 р. було затверджене положення про створення Управління соціального страхування, органу, на який покладалося безпосереднє втілення в життя основ законодавства про соціальне страхування в Україні [2, арк. 29]. Таке Управління сформувалося із самого початку як спільний орган НКСЗ УСРР та Південного бюро ВЦРПС, згодом під назвою «Головне управління соціального страхування, Головоцстрах, ГУСС» знаходилося при Наркоматі соціального забезпечення, а з лютого 1923 р. – при Наркоматі праці. Окрім НКСЗ, з утворенням СРСР управління було підпорядковане Центральному управлінню соціального страхування (ЦУСС) у Москві. З травня 1922 р. Головоцстрах УСРР переводився на повне самофінансування [3, Ст. 68].

Страховий апарат на місцях представляли районні та окружні страхові каси. У квітні 1922 р. у «Віснику соціального забезпечення» був надрукований проект статуту районної каси соціального страхування [4, с.

39-46], який остаточно затвердили на нараді завідувачів собезів 18 травня 1922 р. Тимчасове положення про окружні страхові каси вступало в дію на підставі Постанови НКП УСРР від 27 липня 1926 р. [5, с. 1298]. Для проведення соціального страхування в місцевостях, віддалених від страхових кас із кількістю застрахованих недостатньою для їх створення, за постановою НКП УСРР від 23 серпня 1923 р. засновувалися страхові пункти та посади уповноважених страхових кас [6, с. 29].

Остаточне формування страхової мережі в Україні відбулося на кінець 1925/26 операційного року. Так, на 1 жовтня 1926 р. в Україні нараховувалося 40 окружних кас, одна республіканська каса в Автономній Молдавській Соціалістичній Радянській республіці (АМСРР) та одна транспортно-будівельна – у Дніпропетровську. На місцях розгорнули свою діяльність 222 страхових пункти та 316 страхових уповноважених. По Україні нараховувалося 101 800 страхувальників, 1 382 918 застрахованих. На кожну касу в середньому припадало 2 424 страхувальники та 32 927 застрахованих [7, с. 7].

Органи соціального страхування АМСРР на цей час були представлені однією республіканською касою та чотирма страховими пунктами. Протягом року чисельність повно застрахованих в збільшилася від 7 864 до 9687 осіб, з них жінки становили – 1 979 осіб (20,4%), підлітки – 355 (3,7%). Всього на 1 жовтня 1926 р. по центральній касі АМСРР нараховувалося 5079, Тираспольському пункту – 1481, Рибницькому пункту – 1058, Ананьєвському пункту – 816, Бирзульському пункту – 1253 особи [8, с.3]. Кількість частково застрахованих протягом року зросла від 168 до 1183 осіб [8, с.15].

Основні складові фінансової системи соцстраху були закріплені в Кодексі законів про працю УСРР 1922 р. За ст. 177 Кодексу джерелами коштів на забезпечення застрахованих в Україні виступали: а) страхові внески, встановлені в процентному відношенні до заробітної плати; б) пеня, нарахована на страхувачів за несплату в строк страхових внесків; в) штрафи,

що накладалися на страхувачів за недотримання положень закону та правил про працю та соціальне страхування; г) відсотки на капітали та доходи від діяльності підприємств, установ та інших надходжень. Сплата страхових внесків покладалася на підприємства, установи, господарства та осіб, що використовували найману працю. Звільнення працівників від внесення страхових внесків розглядалося більшовиками як найвагоміше досягнення у сфері соціального страхування [9, Ст. 175].

Протягом 1925/26 р. кількість підприємств та установ, що перебували на обліку страхових кас АМСРР зростає від 1 334 до 2 104 [8, с.4-5]. Середній тариф страхування внесків складає 13,4% від фонду заробітної плати, в той час як по Україні – 12,6% [8, с.25]. Для страхувачів було нараховано 722 919 крб. страхових внесків, з яких страховим органам вдалося зібрати 666 393 крб., що складало 92, 18% і було одним із найнижчих показників по Україні [8, с.29]. Сума заборгованості між установами та підприємствами розподілилася наступним чином: підприємства державного бюджету – 3 086 крб., підприємства місцевого бюджету – 7 274 крб., змішані – 588 крб., госпрозрахункові – 24 788 крб., кооперативні – 13 151 крб., приватні – 11 742 крб., наймачі домашньої прислуги – 52 крб. [8, с.30].

Фінанси соціального страхування акумулювалися у відповідних фондах. Операційні фонди соціального страхування розподілялися на: фонд соціального страхування на випадок тимчасової непрацездатності, материнства та додаткових видів забезпечення (фонд «А»); фонд страхування на випадок інвалідності та забезпечення членів сімей застрахованих у випадку смерті чи безвісної відсутності останніх (фонд «Б»); фонд страхування на випадок безробіття (фонд «В»); фонд лікарняної допомоги (фонд «Г»). Усі фонди використовувалися місцевими органами соціального страхування на виплату допомог і пенсій та покриття організаційних витрат. Частина фонду «Г» передавалася місцевому відділу охорони здоров'я (підвідділу робочої медицини). Суми, що надходили до соціального страхування у вигляді штрафів розподілялися рівномірно між фондами «А»,

«Б», «В» [10, с.38]. У 1923 р. замість колишніх чотирьох встановлювалися два види операційних фондів: пенсій та допомог, фонд лікарняної допомоги.

Для зміцнення фондів територіальних страхових кас та виділення коштів на проведення профілактичних заходів і покриття організаційних витрат Головного управління соціального страхування УСРР запроваджувалися всеукраїнські фонди [11, с.82]. На 1 жовтня 1926 р. фонди страхових органів АМСРР характеризуються такими показниками: фонд допомог і пенсій – 482 843 крб., фонд лікарняної допомоги – 144 469 крб. В той же час місцевими органами соціального страхування було перераховано до всеукраїнських фондів: допомог і пенсій – 36 129 крб., лікувальної допомоги – 27 279 крб. [8, с.113].

За рахунок страхових коштів застраховані в Україні претендували на забезпечення допомогами та пенсіями у разі безробіття, тимчасової та постійної втрати працездатності, надання медичної, профілактичної та додаткових допомог. На основі статистичних даних спробуємо продемонструвати практику соціального страхування в АМСРР у 1925/26 операційному році, який у фінансовому плані виявився найбільш вдалим для страхових органів.

Так, протягом звітнього періоду в АМСРР було зафіксовано 9 725 звернень за допомогою з тимчасової непрацездатності, яким оплачено 77 348 днів, що у розрахунку на 100 застрахованих в рік складало 828 днів [8, с.43]. Загалом на виплату допомоги тимчасово непрацездатним було виплачено 171 678 крб., з яких: на промисловий травматизм – 11 197, хворобу – 146 274, карантин – 1 034, вагітність та пологи – 13 172 крб.. Середній розмір допомоги складав 2 крб. 22 коп. на день [8, с.47].

Допомогу по безробіттю в АМСРР протягом зазначеного періоду отримували щомісячно 560 осіб, що складало 57,8 чоловік на 1 000 застрахованих. Розмір щомісячної допомоги безробітного складав в середньому 11 крб. 40 коп. (по Україні – 16 крб.) Серед безробітних 13,2% складала жінки, 3,8% - підлітки [8, с.82].

Серед додаткових допомог страховими органами АМСРР протягом досліджуваного періоду було використано: на догляд за новонародженим – 24 934 крб., на годування дитини – 49 027 крб., на поховання – 9 382 крб. [8, с.86]. При цьому розміри допомоги становили, відповідно – 17 крб., 50 коп., 4 крб. 40 коп. та 35 крб. [8, с.91]. За рахунок страхових коштів протягом року було відправлено: на курорти – 152, в санаторії – 121, будинки відпочинку – 517 осіб [8, с.92]. Робітники від станка, що пройшли через санаторії та будинки відпочинку склали 53,7% [8, с.25].

Практична діяльність органів соціального страхування АМСРР по забезпеченню пенсіями застрахованих характеризується наступними показниками. В середньому, протягом року пенсії отримували щомісяця 227 інвалідів праці, 163 сім'ї, що втратили годувальника та 55 працівників освіти [8, с.50]. Загалом, кожен місяць пенсіями забезпечувалися 454 застраховані, що складало 46,86 осіб на 1 000 застрахованих [8, с.51]. Середній розмір місячної пенсії інвалідів праці становив: через загальне захворювання 13 крб., травматизм – 16 крб. 59 коп.. Сім'ї, що втратили годувальника через загальне захворювання отримували 8 крб. 94 коп., через смерть на виробництві – 16 крб. 59 коп. [8, с.61]. В загальному, на пенсійне забезпечення застрахованих у 1925/26 р. було витрачено 57 814 крб., з них: на виплату пенсій інвалідам праці – 40 348 крб. (69,79%), сім'ям, що втратили годувальника – 17 466 крб. (30,21%) [8, с.62].

Таким чином, у 1925/26 р. органи соціального страхування АМСРР виступали невід'ємною складовою страхової системи України. Через їх діяльність відбувалося забезпечення потерпілих допомогами та пенсіями у разі настання соціальних ризиків. Незважаючи на незначні обсяги поширення соціального страхування та відносно невисокі розміри допомог та пенсій, діяльність страхових органів АМСРР виступила важливою складовою соціального захисту населення в умовах ринкових перетворень.

Список використаних джерел та літератури

1. СУ УССР. – 1922. – №4.
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України. – Ф. 348. – Оп.1. – Спр.572.
3. СУ УССР. – 1922. – №6.
4. Нормальный устав страховой кассы // Вестник социального обеспечения. – 1922. – №4.
5. Данилова Е.Н. Действующее законодательство о труде Союза ССР и союзных республик. – М.: Вопросы труда, 1927. – Т.II. – 1880 с.
6. О страховых пунктах и уполномоченных страховых касс. Положение НКТ СРСР от 23 августа 1923 г. // Вопросы страхования. – 1923. – №34.
7. Минц М. Страховые органы на Украине: построение и функции // Вопросы страхования. – 1927. – №12.
8. Социальное страхование на Украине в 1925-1926 гг. – Харьков: Изд. НКТ УССР, 1927. – 123 с.
9. Кодекс законов о труде 1922 г. – Харьков, 1923.
10. Баевский И. Л. Практика социального страхования в СССР. – М.: Вопросы труда, 1925. – 208 с.
11. Фрейман И.И. Финансовая система социального страхования. Сводка правил, регулирующих финансовые взаимоотношения органов соцстраха со страхователями – Харьков: Вопросы труда, 1927. – 108 с.